

відродження релігії як єдино правильного орієнтира. Як це зробити в "гуманному" суспільстві, де стверджується, що одностатеві стосунки — безневинна витівка й невіддільне право освіченої людини? В Одкровенні сказано, "якщо хто ляже з чоловіком, як з жінкою, то обидва зроблять мерзоту; так будуть віддані смерті, кров їх на них" (Лев. 20:13). Жодний компроміс між гуманізмом і Одкровенням неможливий. Віруси, яких так легко випустили на свободу й надали можливість жити нашим життям, з доброї волі знищити себе не дозволять.

Жан-Жак Руссо у згаданій праці "Про суспільну угоду" зазначає, що демократія можлива в суспільстві, яке складається з богів. Зверніть увагу, навіть не зі святих, а саме з богів. Утім, людству до стану святості надто далеко. Крім святості, потрібна ще здатність правильно обирати своїх керманців — не за велінням серця чи інтуїції, відповідно до чужої волі чи спокуси продати свій голос, а розумом, що критично сприймає дійсність, розумом, що піднісся над мінливими буденними потребами й спроможний масштабно осягти перспективи існування певної форми правління в проекції на цивілізаційний поступ людства загалом.

На практиці демократія перетворилася на фарс і утопію. Усвідомивши, що неможливо побудувати вільне суспільство, про яке мріяли батьки-засновники, демократи розпочали створювати суспільство ілюзії, задля чого пожегали релігію, традицією і культурою. Однак утопія дала змогу зберегти видимість демократії та контроль над масами.

Уряди всіх демократій приречені прямувати популістським шляхом, підлаштовуючись під рівень свідомості пересічного громадянина. Щоб вважати такий рівень достатнім, потрібно й самому бути обмеженим обивателем, який відчуває задоволення не від того, що дбає про власний народ, а від можливості вирішувати його коштом свої нікчемні проблеми. Ситуація в Україні ускладнюється ще й тим, що можновладці впроваджують не просто демократію, а колоніальну демократію, апробовану англосаксами у Великій Британії та Сполучених Штатах Америки.

Компетентність в Україні завжди була дефіцитом, а за демократичного ладу й взагалі стала недосяжною. Малоймовірно, що книгу "Парламентаризм — велика брехня нашого часу" прочитають ті, кому вона призначена, — політики чи інтелектуали. Одні вважатимуть її занадто категоричною, інші — занадто поблажливою; одним не вистачатиме в ній обережності, іншим — радикалізму. Певно, когось вона й зачепить, якщо не зараз, то коли-небудь, адже книги на кшталт цієї — це "засмолені фляги, кинуті в море з корабля, що тоне" [1].

(Далі буде)

Список використаної літератури

1. Фаге Э. Культ некомпетентности / Эмиль Фаге ; пер. В. Каспарова. — Москва : Evidentis, 2005. — 136 с.
2. Проект Россия. — Москва : Эксмо, 2007. — 384 с.
3. Сенченко М. Парламентаризм — велика брехня нашого часу / Микола Сенченко. — Київ : КИТ, 2011. — 230 с.

КНИГОЗНАВСТВО. ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 050.48:001](100)

Світлана Фіялка,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту
НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського"

Типологія наукових публікацій

(на прикладі журналів із політематичного покажчика
Social Sciences Citation Index наукометричної бази Web of Science)

Досліджено різновиди публікацій міжнародних наукових часописів: оригінальні дослідницькі статті, оглядові статті, теоретичні статті, методичні статті, статті за результатами спостережень, інструктивні статті. Виокремлено змістові та структурні особливості зазначених матеріалів. З'ясовано, що типологія наукових публікацій може істотно відрізнятися залежно від галузі науки.

Ключові слова: науковий журнал, наукова стаття, оригінальна дослідницька стаття, оглядова стаття, методична стаття

Постановка проблеми. Обізнаність із типологією наукових публікацій дає вченим можливість обрати найбільш прийнятний спосіб оприлюднення результатів досліджень. Більшість міжнародних рецензованих журналів наводять докладні інструкції щодо видів пуб-

лікацій, які приймають до друку, водночас однакові види статей у різних журналах можуть мати відмінні назви. Українські фахові видання зазвичай висувають стандартні вимоги ДАК до структури публікацій (постановка проблеми та її зв'язок із науковими чи

практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій; виокремлення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми; формулювання цілей статті; виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів; висновки й перспективи подальших розвідок, бібліографічний список) [1], що обмежує їх видовий репертуар і може призвести до суто формальної роботи над текстом відповідно до нормативних вимог. Тож вважаємо за потрібне докладно розглянути типологію статей наукових журналів, які належать до провідних наукометричних баз, та окреслити особливості кожного різновиду. Ця потреба актуалізується в умовах інтенсифікації обміну результатами досліджень, що передбачає подолання суперечностей між вимогами до наукових публікацій офіційних установ України та міжнародних рецензованих видань. Отже, актуальне завдання — осучаснити вимоги до вітчизняної фахової періодики з урахуванням світового досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структуру та жанри статей у періодичних фахових виданнях проаналізувала А. Бессараб, яка вирізняє наукові (статті-дослідження, концептуальні статті) та інформаційні (статті-огляди, статті-реферати, статті-анотації) публікації [2]. Н. Вернигора виокремила такі різновиди: дослідницькі статті, оглядові наукові статті, наукові повідомлення — та акцентувала увагу на недотриманні авторами жанрових меж під час роботи над рукописами [3].

Призначення та структуру статей докладно вивчали Р. Палматір, М. Гаустон та Дж. Гулланд [4]. К. Стеркен і К. Аертс узагальнили рекомендації щодо спілкування автора з редакторами й рецензентами та виокремили базові вимоги до наукових публікацій, серед яких чільне місце посідає логічність структури [5]. Докладні рекомендації щодо оформлення результатів наукових досліджень надали А. Вінзілеос та К. Анан [6].

В. Анаті, С. Галіані та Р. Галвез дослідили життєвий цикл статей різних жанрів відповідно до кількості цитувань [7]. О. Еллегард та Дж. Валлін здійснили бібліометричний аналіз наукових публікацій і зробили висновок, що найбільш значущими є мультидисциплінарні статті [8].

Мета дослідження — схарактеризувати жанрове розмаїття публікацій, оприлюднених в англійських академічних часописах, які належать до провідної наукометричної бази Web of Science (на прикладі видань із політематичного покажчика Social Sciences Citation Index).

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб з'ясувати жанрове різноманіття публікацій у виданнях, що належать до наукометричної бази Web of Science, авторка переглянула 40 випусків часописів у галузі суспільних наук за 2019 р., обраних за допомогою генератора випадкових чисел із політематичного покажчика Social Sciences Citation Index, що містить майже 3400 журналів із 50 дисциплін [9].

Проаналізувавши жанровий репертуар, виокремимо такі різновиди наукових публікацій: оригінальні до-

слідницькі статті, оглядові статті, теоретичні статті, методичні статті, статті за результатами спостережень, інструктивні статті.

В *оригінальній дослідницькій статті* (Original Research Article) репрезентовано нові наукові результати в певній галузі. Публікації зазвичай містять дослідницьку проблему, гіпотезу, методику та результати дослідження, значення й напрями їхнього застосування, обговорення та доведення / спростування гіпотези. Залежно від журналу видові назви таких статей варіюються: оригінальна стаття (Original Article), дослідницька стаття (Research Article), дослідження (Research), повнотекстова стаття (Full Article) тощо. Про характер публікації свідчить заголовок. Як приклад наведемо статтю в журналі Social Science Research "Наукова культура: як книги, прочитані в підлітковому віці, впливають на грамотність, математичні та технологічні вміння дорослих" (Sikora J., Evans M., Kelley J. Scholarly culture: How books in adolescence enhance adult literacy, numeracy and technology skills // Social Science Research. — Vol. 77. — 2019. — P. 1—5).

Переглянувши 20 оригінальних дослідницьких статей із різноманітних часописів, авторка зробила висновок, що над матеріалом працює переважно колектив авторів; обсяг варіюється від 6 до 28 сторінок; більшість статей (17 із 20) містять рисунки, таблиці, графіки; кількість бібліографічних посилань — від 15 до 68.

Закономірно, що в оригінальних фахових публікаціях використано структуру IMRaD: Introduction (Вступ) — наукова проблема, гіпотеза, дослідницьке завдання, огляд літератури; Methods (Методи) — докладний опис використаних методів, процедур, типів вимірювання; Results (Результати) — безоцінна демонстрація результатів дослідження з використанням таблиць, рисунків тощо; Discussion (Обговорення) — інтерпретація власних результатів, порівняння з подібними результатами інших науковців, обмеження застосування результатів, пропозиції щодо подальших досліджень.

Аналогічну структуру, що враховує логіку досліджень і світовий досвід наукового пресовидання, дедалі частіше, разом із рекомендаціями ДАК, зустрічаємо й у вітчизняній академічній періодиці, наприклад, у часописах Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. Зокрема, в "Єдиних вимогах до змісту й оформлення статей" зазначено, що структура основного тексту має бути такою:

1. Вступ (актуальність теми, мета й завдання статті).
2. Теоретичне підґрунтя (огляд літератури і попередніх досліджень з порушеної чи суміжної проблематики).
3. Методи дослідження.
4. Результати і обговорення.
5. Висновки.
6. Подяки (за потреби) [10].

Оглядова стаття (Review Article) — це переважно обговорення результатів досліджень. На відміну від оригінальних дослідницьких статей такі публікації не містять нових експериментальних результатів. Якщо

автори оригінальних дослідницьких статей продукують нове наукове знання, то автори оглядів здебільшого виконують функцію наукових журналістів і надають читачам можливість ознайомитися з тлумаченнями різних результатів, порівняти їх, дістати уявлення про значущість окремих досліджень тощо [11].

Оглядові статті можуть мати форму літературного (Literature Review, Review Article, Survey Paper, Overview Article) та систематичного (Systematic Review, Meta-analyses) оглядів чи відгуку на книгу (Book Review).

Стислий відгук (до 4 сторінок) зазвичай присвячено одній нещодавно випущеній книжці, огляд контенту та оцінювання оригінальності якої здійснює науковець-експерт. У межах цього формату також публікують авторські відповіді на огляд видання, якщо рецензія негативна, а твердження суперечливі. Така відповідь може мати форму короткого коментаря, як, наприклад, у рецензії на книгу Й. Сунахари "Місцева та національна політика: багаторівневі конфлікти в Японії та поза її межами" (Yosuke Sunahara Local politics and national policy: multi-level conflicts in Japan and beyond // Social Science Japan Journal. — 2019. — Vol. 22. — P. 157—159).

Натомість літературний огляд — це критичний аналіз літератури за тематикою публікації, в якому визначено тренди наукових досліджень, методичні підходи, неточності попередніх результатів та їхні причини, окреслено нерозв'язані аспекти наукової проблеми та наведено рекомендації щодо майбутніх досліджень [4].

У літературних оглядах автори зазвичай віддають перевагу нарративному підходові, обговорюючи стан досліджень у певній галузі, не визначають спектр критеріїв щодо внесення наукових джерел до огляду чи методологію оцінювання аналізованих статей та оминають критичні завдання, що стоять перед певною галуззю науки. Такі статті переважно описові й не розраховані на довготривалу перспективу [12].

Джерельну базу літературних оглядів може становити більш як сотня публікацій. Ці статті вважаємо корисними саме для дослідників-початківців та авторів, оскільки потенційно такі матеріали високоцитовані.

Як приклад журналу, що публікує літературні огляди, наведемо The Review of Educational Research, котрий містить інтегративні огляди літератури, результати аналізу концепцій, інтерпретації позицій різних наукових шкіл у галузі педагогіки.

Між традиційним літературним та систематичним оглядами є істотна різниця, зокрема в останньому застосовують певну методологію під час добору та опису літературних джерел для відповіді на конкретні дослідницькі питання [13].

Алгоритм створення систематичного огляду охоплює шість етапів:

1. Формулювання теми. Автор визначає чітку мету огляду та зосереджує увагу на окремих дослідницьких питаннях чи гіпотезах.

2. Дизайн дослідження. Автор наводить критерії, за якими статті відібрано до огляду чи вилучено з нього.

3. Відбір, що має на меті ідентифікувати всі потенційно релевантні дослідження, зокрема й неопубліковані.

4. Збирання даних. Опрацьовуючи потенційно релевантні дослідження, виявлені на третьому етапі, автор з'ясовує, чи відповідають вони вимогам, визначеним на другому етапі. З релевантних досліджень відбирають дані та вписують їх у стандартизовані шаблони за певними критеріями.

5. Аналіз даних. Суто описовий аналіз доцільний на початку, однак як самостійна форма неприйнятний. Глибше зрозуміти проблему допомагає дослідження трендів, кластерів ідей та багатогранних зв'язків між поняттями. Для цього варто послуговуватися бібліометричними підходами (наприклад, щоб визначити динаміку наукового інтересу до певної проблеми).

6. Оформлення звіту. Результати п'ятого етапу зазвичай унаочнюють за допомогою таблиць і цифр; автору слід їх розтлумачити, що свідчитиме про ґрунтовне розуміння теми. Науковець має визначити перспективи використання його дослідження в практичній площині [14].

Систематичні огляди поділяються на якісні й кількісні. В обох різновидах подано докладний огляд літератури з вузької проблематики, проте в кількісному огляді зібрані дані підлягають статистичному оцінюванню (метааналіз) [15]. Як приклад наведемо статтю в Journal of Transport and Land "Автономні двигуни: систематичний огляд" (Faisal A., Yigitcanlar T., Kamruzzaman M. Understanding autonomous vehicles: a systematic literature review // Journal of Transport and Land. — 2019. — Vol. 12. — P. 45—72). Систематичний огляд — це аналіз вузької проблеми (окреслюють траєкторії технологічного розвитку, несподівані ефекти, до яких він призводить, і стратегії їхнього подолання, лакуни в науковій літературі з обраної тематики) на протилежному широкому спектру питань, порушених у традиційному літературному огляді.

Теоретичні статті (Theoretical Articles) не містять результатів емпіричного дослідження, хоча це не впливає на оригінальність їхнього контенту. У таких публікаціях надано нову інтерпретацію нещодавно отриманих даних у певній галузі дослідження, репрезентовано попередньо висунуті гіпотези чи теорії, а також суб'єктивні міркування. Структура теоретичних статей відносно вільна, хоча й ґрунтується на шаблоні: 1) вступ; 2) докази; 3) кінцівка. Рубрики зазвичай дескриптивні (описові), що дає змогу структурувати статті відповідно до задуму автора та читацьких потреб [16].

Проведений аналіз свідчить, що публікації в царині філософії, літератури, психології, антропології чи інших соціальних наук переважно теоретичні, до того ж окремі журнали спеціалізуються саме на такому матеріалі, прагнучи активізувати наукову дискусію. Наприклад, European Journal of Social Theory містить теоретичні статті щодо сучасних процесів у соціальній сфері та політиці, дискусійних проблем у царині соціальних наук, теоретичного осмислення суспільних

змін. Автори також використовують концепції з суміжних галузей знань, імплементуючи їх у соціальну теорію. З-поміж інших часописів, в яких публікують суто теоретичні статті, виокремимо Theoretical Criminology, Theoretical Linguistics, Theoretical Medicine and Bioethics.

Методичні статті (Methods Articles) містять відомості про новітні методи чи суттєві вдосконалення наявних методів, тести, протоколи й процедури. Зазвичай мають формат, подібний до оригінальної дослідницької статті: 1) анотація; 2) вступ (опис методу й можливостей його застосування); 3) матеріали та обладнання (реагенти); 4) методи (цілі та перевірка методики; покроковий опис; приклади застосування та ефективність; точність); 5) результати (переваги, обмеження); 6) обговорення. Як приклад наведемо журналі Field Methods та Methodology: European Journal of Research Methods for the Behavioral and Social Sciences.

Field Methods спеціалізується на емпіричних дослідженнях нових методів збирання даних щодо мислення та поведінки особистості. Дані можуть бути якісними чи кількісними, як і аналізовані методи, автори не лише описують аспекти застосування методів, а й удосконалюють їх.

Methodology: European Journal of Research Methods for the Behavioral and Social Sciences — це платформа для міждисциплінарного обміну методичними підходами в галузях психології, соціології, економіки, педагогіки та політичних наук. Крім того, у журналі репрезентують і новітні оригінальні методичні підходи.

Статті за результатами спостережень (Reports and Studies of Observations) публікують під різними назвами залежно від журналу та галузі науки. Це кейси (Case Studies), історичні огляди (Historical Surveys), наукові описи нових видів (Scientific Descriptions of New Species) тощо. Результати спостережень переважно описові, хоча водночас передбачені відповіді на дослідницькі питання, тестування гіпотез, аналіз та інтерпретація, порівняння результатів різних спостережень. Структура подібна до оригінальних дослідницьких статей IMRaD. Прикладом результату спостережень є кейс-стаді "Дослідження рівня задоволеності корінних мешканців національним туризмом" (Chu Chu Liao, Ying-Xing Lin, Huey-Hong Hsieh Satisfaction of indigenous tourism from residents' perspective: a case study in Nantou County, Taiwan // Sustainability. — 2019. — No. 11 (1). — P. 276—292).

До *інструктивних статей* належать статті-інструкції (How To Articles), переліки експертних порад (Lists of Expert Tips), технічні нотатки, що описують процеси та операції (Technical Notes Describing Processes and Procedures), та піктографічні есе (Pictorial Essays). Основу цих публікацій становить незначний за обсягом текст, котрий разом з ілюстраціями та інфографікою репрезентує складні інструктивні матеріали в зрозумілій і легкій для запам'ятовування формі. Як приклад наведемо публікацію "Інструменти системи громадського здоров'я в запобіганні хронічним захворюванням" (Tools for public health practice in preventing chronic disease // Journal of School Health. — 2019. —

Vol. 89. — P. 233—338). Якщо оригінальна дослідницька стаття містить докладний опис методології дослідження, то інструктивна — покроковий алгоритм застосування певних методів.

Окрім зазначених наукових статей, було також виявлено публікації малих жанрів, зокрема: новини (News), мікростатті (Micro Articles), запрошення на конференції (Conference Announcements), оперативна комунікація (Brief Communications, Rapid Communications), авторитетна думка (Authoritative Opinion), коментарі, а також публікації з нагоди святкування пам'ятних подій.

Висновки. Фахові публікації є основним засобом наукової комунікації. Їх поділяють на кілька груп, від чого залежить структура, обсяг та авторська манера викладу. Вид наукової статті визначає її функція. Наприклад, публікація за результатами експериментальних досліджень — це оригінальна дослідницька стаття, присвячена технічним інноваціям галузі, — оглядова, а новим методам розв'язання наукової проблеми — методична.

У більшості сучасних оригінальних дослідницьких наукових статей, звітів і результатів спостережень, а також методичних статей із політематичного показника Social Sciences Citation Index використано структуру IMRaD (Introduction, Methods, Results, and Discussion), якої мають дотримуватися й вітчизняні профільні журнали як альтернативної ДАК. Однак структура оглядових, теоретичних статей, інструктивних матеріалів та публікацій малих жанрів є доволі вільною й виходить за межі стандартного шаблону.

Кількісні показники типів наукових статей можуть істотно відрізнитися залежно від галузі науки. Видовий репертуар фахових видань із педагогіки, психології, філософії, історії репрезентовано переважно теоретичними та оглядовими статтями; з медицини, економіки, комунікативістики — оригінальними дослідницькими статтями та публікаціями за результатами спостережень. Окремі різновиди використовують лише в певних галузях, наприклад, клінічне дослідження — лише в медицині.

Список використаної літератури

1. *Про підвищення* вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України : постанова президії Вищої атестаційної комісії України від 15.01.2003 № 7-05/1. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v05_1330-03 (дата звернення: 20.04.2019). — Назва з екрана.
2. *Бессараб А.* Система жанрів періодичного наукового фахового видання / А. Бессараб // *Діалог: медіастудії.* — 2013. — Вип. 16. — С. 151—161.
3. *Вернигора Н.* Жанри наукової періодики / Н. Вернигора // *Інтегровані комунікації.* — 2016. — № 2. — С. 46—52.
4. *Palmatier R.* Review articles: purpose, process, and structure / R. Palmatier, M. Houston, J. Hulland // *Journal of the Academy of Marketing Science.* — 2018. — Vol. 46. — P. 1—5.
5. *Sterken C.* Advice on Writing a Scientific Paper / C. Sterken, C. Aerts // *Astrophysics of Variable Stars ASP Conference Series, 2006. Vol. 349.* — 2006. — P. 445—467.

6. *Vintzileos A.* How to write and publish an original research article / A. Vintzileos, C. Ananth // *American Journal of Obstetrics and Gynecology*. — 2010. — No. 202 (4). — P. 344.e1—344.e6.
7. *Anauati V.* Quantifying the life cycle of scholarly articles across fields of economic research / V. Anauati, S. Galiani, R. Gálvez // *Economic Inquiry*. — 2015. — No. 54 (2). — P. 1339—1355.
8. *Ellegaard O.* The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact? / O. Ellegaard, J. Wallin // *Scientometrics*. — 2015. — No. 105 (3). — P. 1809—1831.
9. *Master Journal List. Social Sciences Citation Index*. — Mode of access: <http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jmlst/jloptions.cgi?PC=SS> (retrieved: 23.04.2019). — Title from the screen.
10. Єдині для всіх журналів вимоги до змісту й оформлення статті. — Режим доступу: <http://www.journ.univ.kiev.ua/periodyka/index.php/vymogy.html> (дата звернення: 23.04.2019). — Назва з екрана.
11. *Melissa L.* Engaging medical librarians to improve the quality of review articles / L. Melissa, M. Rethlefsen, E. Livingston // *JAMA*. — 2014. — No. 312 (10). — P. 999—1000.
12. *Barczak G.* From the editor: writing a review article / G. Barczak // *Journal of Product Innovation Management*. — 2017. — No. 34 (2). — P. 120—121.
13. *Gülpınar Ö.* How to write a review article? / Ö. Gülpınar, A. Güçal // *Turkish Journal of Urology*. — 2013. — No. 39. — P. 44—48.
14. *Littell J.* Systematic reviews and meta-analysis / J. Littell, J. Corcoran, V. Pillai. — New York : Oxford University Press, 2008.
15. *Green B.* Writing narrative literature reviews for peer-reviewed journals: secrets of the trade / B. Green, C. Johnson, A. Adams // *Journal of Chiropractic Medicine*. — 2001. — No. 15. — P. 5—19.
16. *Kuteeva M.* The theoretical research articles as a reflection of disciplinary practices: the case of pure mathematics / M. Kuteeva, L. McGrath // *Applied Linguistics*. — 2013. — No. 36 (2). — P. 215—235.

Исследованы разновидности публикаций научных журналов: оригинальные статьи, обзорные статьи, теоретические статьи, методические статьи, статьи по результатам наблюдений, структурные особенности указанных публикаций. Выявлено, что типология научных публикаций может существенно отличаться в зависимости от отрасли науки.

Varieties of publications of scientific journals are investigated: original research articles, review articles, theoretical articles, methods articles, articles on the results of observations, instruction articles. The content and structural features of these publications are reviewed. It is revealed that the typology of scientific publications can vary significantly depending on the field of science.

Надійшла до редакції 18 квітня 2019 року

РЕЦЕНЗІЇ

Велике зеркало

Каракоз О. О. Історія книги : навчальний посібник / О. О. Каракоз. — Київ : Ліра-К, 2018. — 360 с.

"Велике зеркало" — саме так у давнину називали сувій чи книжку, що були вмістилищем різних знань. Рецензований навчальний посібник "Історія книги" є своєрідним "зеркалом" сучасної науки.

Це одна з перших вітчизняних праць, в якій на основі значного масиву документального матеріалу, досліджень з історії книжкової та видавничої справи висвітлено основні етапи розвитку української та світової книги. Авторка послідовно їх розкриває — від початку писемності стародавніх народів до сьогоднішнього крізь призму трансформації книжкової структури: еволюцію матеріалів і форм, розвиток шрифтової графіки, способи оздоблення та ілюстрування рукописних книжок, особливості художньо-технічного оформлення стародруків, технології виготовлення книжкових блоків та палітурок.

Навчальний посібник складається з чотирьох розділів. У першому — "Історія письма та найдавніші зразки книгописання" — досліджено основні етапи розвитку писемності, створення та розповсюдження книжок у Стародавній Греції та Стародавньому Римі. Значну

увагу приділено особливостям давньоримської письмової традиції, зародженню та розвитку правдавництва. Авторка дослідила структурні характеристики, мистецтво оздоблення та оформлення середньовічної книги й розглянула діяльність відомих скрипторіїв тієї доби.

У навчальному посібникові ґрунтовно проаналізовано основні гіпотези, пов'язані з виникненням слов'янського письма, документальні пам'ятки, що свідчать про зародження найдавнішої писемності на території східних слов'ян, а також зразки дослов'янської культури — "Велесову книгу" та "Літопис Аскольда". Авторка також приділила увагу історії виникнення, дешифрування та реставрації пам'ятки української мови античної доби "Рукопис Ора". У розділі наведено докладну характеристику джерел давньоукраїнської писемності — графіті та берестяних грамот; подано відомості про структуру, стиліові особливості оздоблення найвідоміших східнослов'янських рукописів, з-поміж яких шедеври українського рукописного мистецтва "Пересопницьке Євангеліє" та "Київський Псалтир". Професорка аргументовано посилається на дослідження відомих істориків, мовознавців, які доводять, що східнослов'янські рукописи є основою давньоукраїнської літератури та її визначними пам'ятками.

Другий розділ має назву "Винахід і поширення друкарства в Європі та Україні (XV—XVI ст.)". О. Каракоз розглянула історичні передумови становлення європейського книгодруку, акцентувавши увагу на сутності й значенні винаходу Й. Гутенберга та його найвідоміших